

Voor de dienst met afbeeldingen: zie

<https://kerkdienstgemist.nl/stations/2427/events/recording/171489600002427>

1^E DEEL, PARADIJS

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

#1 Adam & Eva. En de appel. Het is een beroemd verhaal. Over iets ‘verloren hebben’. Hier is alles nog onschuldig. Argeloos. Maar de appel hangt al groot en onontkoombaar tussen deze twee mensen ín. O ja: onze *onschuld* ging verloren.

#2 De theologie maakte er ‘de zondeval’ van. Een breuk in de geschiedenis. Ooit, eigenlijk metéén al, ging er iets mis. Iets dat ‘niet mócht’ van God. Maar ja, wat niet mág verleídt ons. Michelangelo schildert het op één fresco. Maar ik heb er toch maar even die ‘breuk’ in gemaakt. Maar wat is dat voor breuk? Is dat ‘ooit’, ‘echt’ ‘gebeurd’?

#3 Het begint in de Bijbel met een Paradijs. Ík denk dat dat *niet* wil zeggen: ‘toen en toen’. Lees het als: ‘In principe is deze wereld een paradijs’, ‘zou deze wereld een Paradijs *kunnen zijn*’. Zoals op dit schilderij. Een vruchtbare en harmonische wereld. Zelfs de dieren verkeren sámen. Zoals Jesaja het ooit schilderde: wolf en lam, panter en bokje, kalf en leeuw, koe en berin, een kind speelt met een adder. En de mens heeft zijn plek: terzijde, neemt niet té veel ruimte in in de schepping. Er spreekt vooral *verbondenheid* uit. Alles en iedereen is met elkaar *verbonden*.

#4 Van Gogh schildert een deel van die schepping: een wijngaard. We hoorden Jezus spreken over verbondenheid. Zoals een rank aan de wijnstok verbonden is. Zo ziet hij zichzelf als *mens*, verbonden met God. En zijn leerlingen, zijn vrienden, weer met hém. Want mensen zijn ook onderling verbonden, inspireren en voeden elkaar. Zijn voor elkaar wijnstok, geworteld in de aarde. Wat nodig is stroomt uit de stok in de ranken, om vrucht te dragen.

#5 ‘Wat zijn de goede vruchten, die groeien aan de Geest’, zingen we wel eens. Er is een ‘Geest’ die ons verbindt, ongezien, ontraceerbaar. Die ons omvat als de lucht die we ademen, ons aanvuurt als een onzichtbaar vuur. Die tot ons hart en in ons geweten spréékt, als een Levende Stem. *Die* maakt ons vruchtbaar: dat we onbaatzuchtig van haar liefde voortbrengen onder elkaar en in deze wereld. Zo ‘paradijselijk’ heeft God deze wereld gemaakt. Paradijselijk dus: dat we met elkaar en met God *verbonden* zijn. Communiceren. Dát is vruchtbaar.

#6 Hij heeft dat zelf *gezegd*. Want in principe *spreekt* God met deze wereld en de mensen. Zo zei Hij tegen Adam: ‘Kijk eens wat mooi allemaal! Van álle bomen mag je eten. Alleen van die ene niet.’ ‘Waaróm niet?’ vroeg Adam. ‘Nou’, zei God, ‘het is ook wel eens goed dat iets er is om alleen maar naar te kijken, zonder het meteen vast te pakken, op te eten of te bezítten. Misschien is dat wel Mijn boodschap voor de omgang met de héle schepping!

En met je medemens’, zei Hij er nog achteraan. Je kunt een ander niet *ópleggen* wat goed of fout is. Hem of haar niet *overheersen*. Zelfs Jezus hoorden we zeggen: ‘Ik noem jullie niet: slaven, maar: mijn vriénden’. Ook als hij straks is heengegaan, wil hij niet een stelletje ge- en vórboden achterlaten, maar een levende relatie onderhouden, zoals een wijnstok met de ranken.

En zo is het met God: voor wie *gevoelig* kan zijn voor zijn Stem in deze wereld, open voor zó’n verbondenheid, valt er veel te ervaren. En daarom: als je van deze ene boom eet, waar al die

kennis in zit, dan eigen je dat allemaal voor jezelf toe, doe je de verbondenheid met God en naaste teniet. Verbondenheid is: vragen wat je nodig hebt, een ander nodig willen hebben.

#7 ‘Dat moet ik toch zeker zelf weten’, denkt Eva, en kijkt verlekkerd naar de boom. Want deze boom brengt de hoofden op hol. ‘Even begeerlijk als die vrouw die U me gegeven hebt’, zal Adam later zeggen, ter verdediging. U ziet wat plaatjes van deze boom in de kunst. Zó mooi zou het leven kunnen zijn, fantaseren wij, als we ‘alles’ zouden weten.

#8 Adam krabt zich nog eens op het hoofd. Het aanbod is verleidelijk. Herkenbaar. Gewoon zelf weten hoe het zit en moet. En als de anderen daar nou gewoon in mée gaan, misschien met een beetje druk en dwang, dan komt het wel goed met deze wereld. *Iemand* moet eens flink de leiding nemen. “Ik ben een god in ’t diepst van mijn gedachten” - waarom niet?

===MUZIEK===

2^E DEEL, KENNIS

#9 Kijk nog maar één keer goed naar het Paradijs. Chagall schildert het ons. Eva en Adam - “één vlees” - liggen aan de voet van de boom. “Eén vlees” - nóg wel. Zó verbonden kunnen mensen zijn - tót ze elkaar met ‘ik ben goed maar jij doet het fout’ gaan bestoken. Willen héersen over het zijn van de ander.

Een engel die het allemaal ziet slaat wanhopig met zijn vleugels: ‘Oh nó, wat gebeurt daar?!’

De slang kijkt tevreden. Het listigste dier heeft gewonnen: ‘Wat God zegt is ook maar een mening, Hij is bang dat jullie dat ontdekken. Hij zal als een zeepbel uit elkaar spatten als je voor jezelf gaat denken’.

#10 Kennis van goed en kwaad is géén kennis uit *boeken*. Geen wet. Geen dogma. Zelfs als je zijn DNA uitéénrafelt of zijn leven digitaliseert in nullen en énen, kén je een mens niet zoals hij is. Bestaat. Voelt. Beleeft. Niet zijn angsten. Niet zijn wijsheid, levenservaring. Niet hoe hij kan liefhebben. Nooit kun je de oneindigheid van een mens beheersen. Je kan hem alleen willen ontmoeten.

#11 Met die verméénde kennis, over een mens denken in ‘zwart en wit’, verdwaal je in deze wereld. De hap uit ‘de appel van alles weten’ versimpelt het leven tot zwart en wit. De mens raakt zoek. Waar is de deur hieruit? Is dat door de deur in de kleur (rood) van de *liefde*?

#12 Adam lijkt nog te twijfelen op deze ets van Rembrandt - zoals wij allemaal hierover in tweestrijd kunnen staan. Ook als je al oud bent, meent Rembrandt, want hier zijn Adam en Eva al oud. De slang heeft nog drakepoten, straks moet hij kruipen, als straf voor zijn ‘platte’ visie, zijn ‘laag-bij-de-grondsheid’. Zal Adam zich beheersen, respect tonen voor wat je ten diepste te eerbiedigen hebt? Of hapt ook hij toe?

#13 ‘Adam waar ben je?’ roept de Eeuwige als het te laat is. ‘Adam waar ben je *mee bezig*? Waar ben jij, als méns, waar is je eerbied, je respect? Waarom heb je mij niet gevraagd?’ “Als jullie in Mij blijven en mijn woorden in jullie, kun je vragen wat je wilt en het zal gebeuren”.

Het *onmiddellijke effect* van het eten van de appel op Adam en Eva is: dat ze om zich persoonlijk te verdedigen, te rédden, de ánder beschuldigen. ‘De vrouw die U mij gegeven heeft, die zei’,

beschuldigt Adam Eva en indirect ook God zélf. En Eva beschuldigt de slang. Het is redden wie zich redden kan, ten koste van een ander.

#14 Naar elkaar wijzen. Schuld afschuiven. Anderen veroordelen. Jezelf gunstiger afschilderen om ermee weg te komen. Wegkijken. Weg lopen voor je verantwoordelijkheid. Van de *verbondenheid* met anderen - zo'n wezenlijk onderdeel van het 'paradijs' dat de schepping zou kunnen zijn. Zo is de wereld, mét de kennis van goed en kwaad in de onderbuik, geworden!

===MUZIEK===

3^E DEEL, KWETSBAAR

#15 Het tweede onmiddellijke effect van de hap uit 'de appel van alles weten' is: schaamte. Kuis proberen ze hier hun kwetsbaarste delen te bedekken. Want já: een mens *is* kwetsbaar, mens zijn is kwetsbaar zijn. Blozen verklapt wat we zouden willen verbergen. Kippenvel angst en kou. Ons blote lijf verraadte begeerte en leeftijd, blaken van gezondheid én vergankelijkheid.

'Wie heeft jullie gezegd dat jullie naakt zijn?', wil de Eeuwige weten. Dat je kwetsbaar bent en dat mag laten zien - jouw naaktheid - was in dit paradijs toch nooit een probleem?' Maar hij weet het antwoord al. Het is de *kennis* die oordeelt, waardoor ze zich verstoppen.

#16 Dat is het einde van wat had kunnen zijn: leven in openheid, wánt *verbonden*. Het opnemen voor elkaars kwetsbaarheid. *Zachtheid* i.p.v. verharding.

#17 Ze moeten de Hof van Eden uit. Want daar staat ook nog de 'boom van het leven'. 'Ook daaraan zal de mens zich nu willen vergrijpen', zegt de Eeuwige, 'om nooit meer te sterven, om met geen enkele *begrenzing* te leven. Om de ander - geen mens en geen God - niet meer nodig te hebben. Om enkel zijn grote 'ik' te realiseren, niet verbonden, maar ten koste van anderen. Dus wég hier, uit de buurt van die boom'.

#18 Het is een harde wereld, een bittere werkelijkheid die de mens hier binnentreedt. Behept met 'alles weten' - met harde oordelen over elkaar, met achterdocht en jaloezie, de neiging tot geweld en oorlog - gaan ze samen een groot donker tegemoet.

===MUZIEK===

4^E DEEL, OORLOG

#19 De kinderen van Adam en Eva. Kaïn. En Abel. In Abels naam klinkt nog ná dat wij kwetsbaar zijn. God let een beetje extra op hem, Zijn voorliefde gaat in een harde wereld naar de *kwetsbaren* uit. Maar voor Kaïn voelt dat als jaloezie, die omslaat in haat. 'Zo'n God heb ik niet nodig. En zo'n broer al helemaal niet'. En hij slaat hem dood. 'Kaïn, waar ben je?' 'Ben ik mijn broeders hoeder?' 'Ja, dat ben je'. Ook in een donkere wereld *blijf* je verbonden.

#20 We hoeven niet te vragen wat *oorlog* is. Oorlog verwoest de verbondenheid tussen mensen. Eenmaal de wapens getrokken, is de vijand alleen maar te haten.

Hekken tussen mensen. Om mensen heen. Weten - en daarnaar handelen - wie goed zijn en wie van de aardbodem moeten verdwijnen. Armando schilderde wat hij daarvan in zijn jeugd, naast Kamp Amersfoort, meekreeg, *voelde*. En het landschap dat 'paradijselijk' had kunnen zijn, werd - zo noemde hij dat - 'schuldig landschap'.

#21 Bommen verwoesten het hart van vele steden, tot op vandaag. In Oekraïne. In Gaza. Het weefsel van menselijk sámenleven wordt verwoest, laat een *gat* achter. Als het gat in de harten van mensen die hun geliefden missen. Tot op de dag van vandaag.

#22 Oorlog verwoest onze ongeschonden blik van de hemel, beeldde Jan Wolkers uit met het ‘Nooit meer Auschwitz-monument’. Door ‘God’ lopen barsten, als we Hem al niet voorgoed hebben opgegeven, door onze oorlogen. Ons wereldbeeld is gefragmenteerd, vandaag meer dan ooit. Zal het ooit helen? Zullen we ooit zulke brokstukken weer verbínden?

#24 Carel Willink schilderde zichzelf in 1939 als een pilaarheilige in een bedreigde wereld aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog. De lucht is inktzwart, puinhopen roken. Zit hij te bidden, daar op die afgebrokkelde zuil van zijn beschaving, inclusief de religie ervan? Is oorlog onafwendbaar? Berust hij? En is *berusting* dan het antwoord op het naderende onheil - kun je kritisch vragen? Of moet het een ‘betere weerstand’, ja: *verzet* zijn?

#24 Otto Dix schilderde een triptiek - een altaarstuk, doorgaans met heilige en vrome taferelen - vol gruwelijke oorlogsbeelden. Als om te vragen: wát is je nu werkelijk *heilig*? Oorlog soms?

#25 Picasso kiest voor *verzet*. Boven ziet u La Guernica, over de vernietiging van het gelijknamige stadje. Onder: oorlog. Maar links een mens met een *schild* met daarop een *vrede*sduif. We moeten álles doen en niets nalaten om de oorlog zelf tegen te houden...

===MUZIEK===

5^E DEEL, KLEUR

#26 Het viel U misschien al op dat alle voorgaande dia’s over oorlog in *zwart-wit* waren overgezet. Want zo is oorlog. Ook de Tweede Wereldoorlog. Pas vele jaren later werden grijstinten zichtbaar. Niet iedereen zat in het verzet. Niet de hele rest was ‘fout’. En ook nu worden we bevraagd, door een nieuwe generatie en door mensen met een heel ándere herkomst en verleden. Wat is goed en wat is kwaad?

In onze eigen club ‘relikwasten’ schilderden we dit thema uit Genesis 3. We moesten beginnen met zwart-wit. Als ondergrond. Als uitgangspunt. En hier ziet u in drie stappen wat daar toch uit kan wórden: een veelkleurige boom vol vruchten, vruchtbaar leven!

#27 ‘Alles is doordrongen door goed en kwaad’, zei degene die dit schilderde. ‘Door te beseffen dat er donker en licht in het leven bestaat en door te proberen meer naar het licht te kijken, kan ik verder leven’.

#28 Een mens is niet rechtoe, rechtaan, soms ook overdwars, om haar innerlijke stem van gevoel en hart te volgen. ‘Het kwade is er en blijft aanwezig. Door het te zien erken ik het en soms is het te beïnvloeden als je bijvoorbeeld in gesprek gaat. Ik ervaar geen *helderheid* maar wel een *opening* door contact. Het Licht heeft de kracht om het zwart minder zwart te laten zijn. Zo hoop ik ook dat het goede sterker is dan het kwade. Accepteer dat je niet alleen uit zwart of wit bestaat. In je leven heb je donker *en* licht nodig om de stem van je hart te horen.’

#29 Rechts in zwart-wit ziet U nog het - kleine - boompje van goed en kwaad. ‘Er omheen het leven in vele kleuren. Na het leven’ - aan dit alles *voorbij* - ‘komt er rust, weergegeven door de drie grote vlakken boven’.

#30 U ziet hier helleborusbladeren. ‘Ze symboliseren goed en kwaad. Ze wijzen op de vergankelijkheid en zijn als de vleugels van engelen. De engelen brengen onze gebeden naar de hemel. Ook al ervaar je niet direct een antwoord, bidden geeft rust en opluchting. Je bent altijd welkom’. U hoort wéér: *verbondenheid*.

#31 De boom staat hier op een eiland. Je moet *kiezen*: ga je over het vasteland, links of rechts, of over het water. Kiezen als tussen licht en donker. En je mag zélf die keuze maken.

U hebt het gezien: *verbinding* brengt *kleur*. Verbinding heeft overmacht op het zwart-wit. De kleuren als van het Paradijs verschijnen waar we die verbinding - ontmoeting - áángaán.

Moge dat zo zijn, Amen

=== INTERLUDIUM ===